

Kulturarv i skogen

Kerstin Fogelberg, Göran Lundh, Thomas Mårtensson, Anneli Sundkvist

© Skogsstyrelsen, april 2016

Författare

Kerstin Fogelberg, Länsstyrelsen i Västmanlands län
Göran Lundh, Skogsstyrelsen
Thomas Mårtensson, Skogsstyrelsen
Anneli Sundkvist, Riksantikvarieämbetet

Omslag

Anneli Sundkvist

Projektledare

Thomas Mårtensson
Anneli Sundkvist

Projektgrupp

Kerstin Fogelberg
Göran Lundh

Upplaga

Finns endast som pdf-fil för egen utskrift

Best nr

1606

Skogsstyrelsens böcker och broschyrer
551 83 Jönköping

Innehåll

1. Sammanfattning	5
2. Uppdraget	7
3. Bakgrund och problembild	8
4. Samverkan med berörda aktörer	12
5. Insatsområden	14
5.1 Insatser som syftar till att samtliga aktörer i processen ska förstå sin roll och ta ansvar	14
5.2 Insatser med syftet att förbättra kunskaps- och planeringsunderlag	15
5.3 Insatser med syfte att utveckla arbetssätt och rutiner	17
5.4 Kompetensutvecklande insatser	19
6. Fortsatt arbete	31
6.1 Fortsatt arbete med att öka förståelsen hos samtliga aktörer kring var och ens ansvar och roll i processen	21
6.2 Fortsatt arbete med att förbättra kunskaps- och planeringsunderlag	22
6.3 Fortsatt arbete med att förändra arbetssätt och rutiner	22
6.4 Fortsatt arbete inom kompetenshöjning	23
7. Avslutning	24
Bilaga 1 Översikt, samtliga insatser	25

Definitioner

Ord/förkortning	Förklaring
Kulturarv	Avser alla materiella och immateriella uttryck (spår, lämningar, föremål, konstruktioner, miljöer, system, strukturer, verksamheter, traditioner, namnskick, kunskaper etc.) för mänsklig påverkan. Oavsett om det skrivs i obestämd eller bestämd form – kulturarv eller kulturarvet – innefattar det en mångfald av kulturarv. Ibland kan begreppet preciseras för att belysa särskilda delar av samhällsutvecklingen, till exempel det biologiska kulturarvet, det industriella kulturarvet eller modernismens kulturarv. <i>(Def. från Plattform kulturhistorisk värdering och urval)</i>
Kulturmiljö	Avser hela den av människor påverkade miljön, det vill säga som i varierande grad präglats av olika mänskliga verksamheter och aktiviteter. En kulturmiljö kan preciseras och avgränsas till att omfatta en enskild anläggning eller lämning, ett mindre eller större landskapsavsnitt, en bygd eller en region. Det kan röra sig om intensivt utnyttjade stads- eller industriområden såväl som extensivt påverkade skogs- eller fjällandskap. Kulturmiljön omfattar inte bara landskapets fysiska innehåll utan även immateriella företeelser som ortnamn eller sägner som är knutna till en plats eller ett område. Kulturmiljön är en del av kulturarvet. <i>(Def. från Plattform kulturhistorisk värdering och urval)</i>
Kulturlämning	Samlingsbegrepp för fornlämning och övrig kulturhistorisk lämning.
Fornlämning	Lämningar efter människors verksamhet under forna tider, tillkomna genom äldre tiders bruk, varaktigt övergivna och tillkomna före 1850. Skyddade enligt Kulturmiljölagen
Övrig kulturhistorisk lämning	Lämningar efter människors verksamhet som kan anses ha tillkommit 1850 eller senare och som inte bedöms som fornlämningar. Lämningarna ska ha tillkommit genom äldre tiders bruk och vara varaktigt övergivna. Övriga kulturhistoriska lämningar hanteras i Skogsvårdslagen.

1. Sammanfattning

I Skogsstyrelsens och Riksantikvarieämbetets regleringsbrev för 2015 fick myndigheterna i uppdrag att gemensamt redovisa hur man, i samverkan med berörda aktörer inom skogssektorn, verkat för att förhindra skador på kulturmiljöer i samband med skogsbruksåtgärder. Uppdraget ska utföras i samråd med länsstyrelserna och redovisas till Regeringskansliet senast den 26 april 2016.

Under de senaste åren har ett flertal studier genomförts som visat att både fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar skadas i samband med skogsbruk. Resultaten av inventeringarna utförda mellan 1998–2015 visar att någon egentlig förbättring inte har skett under perioden.

Under 2014 har Skogsstyrelsen tillsammans med Riksantikvarieämbetet i projektet *Bevara skogens kulturmiljövärden* utrett orsaker till varför forn- och kulturlämningar skadas. 2014 års arbete har avrapporterats i en promemoria. Orsakerna till varför skador uppstår finns främst inom fyra huvudområden¹.

1. *Oklarheter rörande roller och ansvar hos aktörerna*
2. *Bristfälliga kunskaps- och planeringsunderlag*
3. *Varierande arbetssätt och rutiner*
4. *Kompetens- och kunskapsluckor*

Riksantikvarieämbetet och Skogsstyrelsen är myndigheter som med utgångspunkt i kulturmiljölagen respektive skogsvårdslagen ansvarar för kulturmiljöer på nationell nivå. Det finns sedan lång tid en omfattande samverkan mellan dessa två myndigheter. De två senaste samverkansprojekten är exempel på detta.

Riksantikvarieämbetets samverkan med länsstyrelserna är även den omfattande. Exempel på samverkan är gemensamma seminarier på nationell nivå för länsstyrelsens handläggare och deltagande i länsstyrelsernas nätverk för kulturmiljöfrågor.

Skogsstyrelsen har under senare år tillsammans med berörda myndigheter, skogsbruket och intresseorganisationer gemensamt arbeta fram målbilder som beskriver den hänsyn som bör tas för att fastställda miljömål ska kunna nås.

Många insatser sker för att förhindra skador på kulturmiljöer i samband med skogsbruksåtgärder. Parallellt med myndigheternas arbete har initiativ för att åtgärda de höga skadenivåerna tagits, dels av skogsbruket själva, dels i samverkan mellan skogsbruket och myndigheterna.

¹ Insatser med bäring på områdena presenteras i kapitlen 5.1–5.4. En sammanställning av samtliga insatser finns i bilaga 1.

I rapporten är åtgärder för att förhindra skador indelade i insatsområden, för såväl skogsbruket som myndigheterna, där insatserna handlar om att:

- Verka för att samtliga aktörer förstår sin roll och tar sitt ansvar
- Förbättra kunskaps- och planeringsunderlaget
- Utveckla arbetssätt och rutiner
- Höja kompetensen hos berörda aktörer

Arbetet behöver nu utvecklas för att fullfölja de goda initiativ som påbörjats. Detta är särskilt viktigt för att nå effekt av nedlagt arbete, det vill säga att bryta trenden med de höga skadenivåerna och att förhindra fortsatta skador på forn- och kulturlämningar. Inom varje insatsområde beskrivs det arbete som återstår att genomföra samt särskilda utmaningar som är kopplade till respektive insatsområde.

2. Uppdraget

I Skogsstyrelsens och Riksantikvarieämbetets regleringsbrev för 2015 skriver regeringen att ”Skogsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet ska gemensamt redovisa hur man, i samverkan med berörda aktörer inom skogssektorn, verkat för att förhindra skador på kulturmiljöer i samband med skogsbruksåtgärder. Uppdraget ska utföras i samråd med länsstyrelserna. Rapporten ska redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 26 april 2016.”

Arbete med att förhindra skador drivs på flera olika nivåer. Att göra utredningar och uppföljningar för att klargöra orsaker och ha en aktuell bild av skadeläget är viktigt för att kunna vidta direktverkande åtgärder. Exempel på utredningar och uppföljningar har därför tagits upp i rapporten (*kapitel 3 – Bakgrund och problembild*).

Samrådet med länsstyrelserna har skett genom att de representerades i styrgruppen för det gemensamma projektet *Kulturarv i skogen*. Representationen bestod av ordförande för länsstyrelsernas Kulturmiljöforum. Det är ett nätverk som arbetar på uppdrag av länsråden. I Kulturmiljöforum är samtliga 21 län representerade. Fornlämningsärenden i skogsmark handläggs av länsstyrelserna, vilket gör dem till en mycket viktig aktör i sammanhanget. Under arbetets gång konstaterades därför att länsstyrelseperspektiven måste få en mer framträdande roll. Lösningen fanns dels i att tillfälligt anställa en länsstyrelsehandläggare med erfarenhet av frågorna vid Riksantikvarieämbetet, dels i att använda sig av arbetsgruppen i länsstyrelsernas och Skogsstyrelsens gemensamma regeringsuppdrag *Gemensam inlämningsfunktion för skogsägare (GIF)* som referensgrupp.

Uppdragets formulering ”Skogsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet ska gemensamt redovisa hur man, i samverkan med berörda aktörer inom skogssektorn, verkat för att förhindra skador på kulturmiljöer i samband med skogsbruksåtgärder” har av styrgruppen för projektet tolkats som att redovisningen ska omfatta både åtgärder som genomförs av Skogsstyrelsen och skogsbruket i samverkan och insatser som skogsbruket själva genomför.

Utöver uppdraget att redovisa vidtagna åtgärder har i denna rapport även lyfts fram behov av fortsatt arbete samt förslag på hur arbetet bör genomföras.

3. Bakgrund och problembild

Enligt 2 kap. 1 § Kulturmiljölagen (1988:950) (KML) är **fornlämningar** lämningar efter människors verksamhet under forna tider, tillkomna genom äldre tiders bruk, varaktigt övergivna och tillkomna före 1850. Länsstyrelserna har ansvaret för tillsynen av dessa. Fornlämningarna finns över hela landet i skogen, på åkermark och i fjällmiljöer. Fornlämningarna består av gravar, gravfält, bosättningar, bebyggelseämningar med mera. Även ett område runt fornlämningen, det så kallade fornlämningsområdet, skyddas av bestämmelserna i KML.

I 30 § Skogsvårdslagen (1979:429) (SvL) anges att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter om den hänsyn som ska tas till bland annat kulturmiljövårdens intressen vid skötseln av skog. Enligt 7 kap. 17 § Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till Skogsvårdslagen (SKFS 2011:7) anges att vid all skötsel av skog ska skador i och invid hänsynskrävande kulturmiljöer och kulturlämningar i skogen förhindras eller begränsas. I allmänna råd till denna föreskrift från Skogsstyrelsen anges att med ”**kulturmiljö** bör här avses en miljö som historiskt påverkats av människan. Kulturmiljön kan innefatta både enskilda objekt som stora landskapsavsnitt och utgör en del av kulturarvet”. I samma allmänna råd anges att med ”kulturlämning bör här avses väl avgränsade lämningar efter människors verksamhet som kan antas ha tillkommit 1850 eller senare och som inte bedöms som fornlämningar, vilka även benämns som **övriga kulturhistoriska lämningar**”. Områden och kulturmiljöer som omfattas av 7 kap. Miljöbalken eller 2 kap. KML omfattas inte av Skogsstyrelsens föreskrifter enligt 7 kap. 18 § i dessa. Skogsstyrelsen har ansvaret för tillsynen av kulturmiljöer och övriga kulturhistoriska lämningar i skogen. SvL täcker såväl fysiska lämningar som det biologiska kulturarvet. Övriga kulturhistoriska lämningar saknar skyddsområde motsvarande fornlämningsområde.

Skador till följd av skogsbruksåtgärder ska undvikas eller begränsas i och invid hänsynskrävande biotoper och kulturmiljöer i skogen. Med uttrycket ”skador ska undvikas eller begränsas” avses i föreskrifterna att skador ska undvikas helt, om det är möjligt inom ramen för intrångsbegränsningen, eller i annat fall begränsas så långt det är möjligt inom denna ram. Dock anges att hänsynen inte får vara så ingripande att pågående markanvändning, det vill säga ett brukande av skogen, avsevärt försvåras. Eventuella skador ska också vara försumbara.

Detta gäller dock inte fornlämningar som har ett absolut straffsanktionerat skydd direkt i lag. Det finns inget undantag för pågående markanvändning. Att rubba en fornlämning utan tillstånd är förbjudet för alla, även inom skogsbruket.

Flera studier visar att både fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar skadas i samband med skogsbruk, trots ett starkt lagskydd. Resultaten av inventeringar utförda mellan åren 1998–2015 visar att ingen förbättring har skett under perioden. Detta trots införande av GPS i maskinerna vilket ökar möjligheterna till positionering av kända lämningar, utökad och förbättrat inventeringsunderlag, utbildningssatsningar samt införande av kulturstubbar och nya så kallade hänsynsband (snitslar). I samtliga inven-

teringar ses en kraftigt ökad skadenivå mellan avverkningstillfälle och tidpunkten då hyggena blivit markberedda. Att skador till stor del uppstår vid markberedningstillfället är särskilt oroande då cirka 90 procent av landets föryngringsavverkade areal markbereds. Därför blir också processen kring informationsöverföringen mellan olika delar av skogsbrukskedjan särskilt viktig att utveckla.

Samtidigt bör nämnas att många av de insatser som gjorts under senare år, till exempel arbetet med att ta fram gemensamma målbilder och satsningar på utbildningar, ännu inte haft möjlighet att ge effekt på inventeringsresultaten. Inventeringarna sker tre år efter avverkning vilket innebär att det kan dröja upp till tre år innan förändrade rutiner och arbetssätt slår igenom i uppföljningsresultaten. Detta är en pedagogisk utmaning för hela skogssektorn.

Resultaten från *Hänsynsuppföljningen Kulturmiljö* är ett viktigt underlag för dialog och återkoppling mellan myndigheterna och till skogsföretagen i strävan att nå en ökad samsyn kring skadeläget och vad som bör göras för att minska skadorna. Resultatet är viktigt även för att följa upp om vidtagna åtgärder är tillräckliga och/eller att myndigheterna är på rätt väg i det systemövergripande arbetet. Metodiken i hänsynsuppföljningen är öppen att användas av andra organisationer. Skogsstyrelsen tillhandahåller både instruktion och möjlighet till kalibreringar i skadebedömningar för de som efterfrågar detta.

Skogsstyrelsen har sedan 2012 ökat tillsynen² av SvL samt MB. Syftet var bland annat att tydliggöra vad lagen kräver genom att öka antalet beslut med stöd av 30 § SvL. Under åren som gått har Skogsstyrelsen fortsatt att utveckla sitt tillsynsarbete, bland annat genom att ta fram tillsynsplaner. För närvarande pågår arbetet med att ta fram en samlad tillsynsplan för samtliga de lagstiftningar där Skogsstyrelsen är tillsynsmyndighet.

Som ett led i ett ökat fokus på tillsyn har myndigheten under 2014–2016 börjat bedriva systemtillsyn med stöd av timmerförordningen och miljöbalken. Vid systemtillsyn granskar myndigheten om en verksamhetsutövers egna system för styrning och kontroll säkerställer en korrekt tillämpning av regelverket. En förutsättning för att myndigheten ska kunna bedriva systemtillsyn är att det finns krav på verksamhetsutövers egenkontroll i lagstiftningen. Skogsstyrelsen har i en skrivelse till regeringen³ begärt att krav på egenkontroll ska införas i skogsvårdslagen kopplat till regler om hänsyn till natur- och kulturmiljövårdens intressen samt hänsyn till rennäringen. Skogsstyrelsens motiv för denna begäran är dels att kunna effektivisera tillsynsarbetet och dels att myndigheten ska kunna bedriva en tillsyn som stärker verksamhetsutövarnas ansvar enligt det så kallade sektorsansvaret.

Riksantikvarieämbetet har under 2014–2015 granskat länsstyrelsernas handläggning av fornlämningsärenden som föranleds av skogsbruksåtgärder⁴. Detta har gett myndighe-

² Protokoll 2012–03–15. Åtgärdsplan för effektivare och enhetligare tillsyn. Protokoll nr 16/2012.

³ Skrivelse 2015–10–26. Begäran om ändring i skogsvårdslagen (1979:429). Diarienummer 2015/1025.

⁴ Överinseende över skogsärenden och 2 kap Kulturmiljölagen. Riksantikvarieämbetet 2016. <http://samla.raa.se/xmlui/handle/raa/9407>

ten en nationell överblick av länsstyrelsernas hantering av dessa ärenden. Utredningen visar på de variationer i handläggning som finns i landet och tydliggör behovet av ensad handläggning för att uppnå transparens och rättssäkerhet. Utredningen ligger som underlag för hur myndigheten ska arbeta vidare med frågan.

Riksantikvarieämbetet har utrett frågan om möjligheten att införa direktverkande sanktionsavgifter i syfte att få en mer effektiv lagtillämpning. I nuläget bedöms detta inte vara möjligt rörande skador orsakade vid skogsbruksåtgärder⁵.

Skogsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet utredde i projektet *Bevara skogens kulturmiljövärdet*⁶ orsaker till varför forn- och kulturlämningar skadas. Arbetet visar att orsakerna främst finns inom fyra huvudområden⁷.

1. Oklarheter rörande roller och ansvar hos aktörerna

En del av problembilden har delvis varit en förväntan att någon annan aktör/organisation ändrar sitt agerande för att problemen ska försvinna. I avvaktan på att någon annan ska lösa problemet har det därför saknats incitament att se över den egna rollen och ansvaret. Det har med andra ord inte funnits en gemensam bild av vilka problem som finns, vilka åtgärder som krävs och vem som ansvarar för dessa.

Vidare har vissa styrande dokument visat sig innehålla inkonsekvenser som lett till oklarhet rörande ansvarsfördelningen.

2. Bristfälliga kunskaps- och planeringsunderlag

Fornlämningsregistret (FMIS) har tillkommit under lång tid. Den systematiska inventeringen av Sveriges fornlämningar startade 1938. Sista fältsäsongen gjordes 2002. Under lång tid involverades inte skogsmarken i inventeringarna. Ännu idag är 80 procent av skogsmarken inte inventerad.

FMIS skapades ursprungligen inte för att användas på det sätt i samhällsbyggnadsprocessen som görs idag. Noggrannheten och kvalitetskraven på positionsangivelser och lämningsbeskrivningar har förändrats genom åren. Brister i kunskap om vilka lämningar som kan förekomma inom en avverkningsstrakt och hur skogsbruksåtgärden ska utformas så att skador inte uppkommer på kulturlämningen bidrar till skadeläget.

3. Varierande arbetssätt och rutiner

Länsstyrelserna i landet hanterar fornlämningsärenden i skogsmarken olika⁸. Tolkningen av hur lagen ska tillämpas varierar mellan länen. Situationen för med sig att företagen

⁵ Christensen, J. 2016. Kulturmiljösanktionsavgifter, eller bakom lås och bom? samt en diskussion om vissa åtgärder för att öka antalet upptäckta och anmälda kulturmiljöbrott. Rapport. Utredningsuppdrag åt Riksantikvarieämbetet. Ekologen Miljöjuridik AB. Uppsala 2016-02-23. Dnr 3.4.1.- 2708-2015.

⁶ Bevara skogens kulturmiljöer Skogsstyrelsen 2015-01-26 Dnr 2014/29958.

⁷ Insatser med bäring på områdena presenteras i kap 5.1 – 5.4. En sammanställning av samtliga insatser finns i bilaga 1.

⁸ Överinsende över skogsärenden och 2 kap Kulturmiljölagen. Riksantikvarieämbetet 2016. <http://samla.raa.se/xmlui/handle/raa/9407>

och organisationerna inom skogsbruket, som ofta arbetar över länsgränserna, ställs inför olika hantering och tolkningar av helt jämförbara situationer.

Skogsbrukets företag och aktörer har olika förutsättningar och arbetssätt beroende på vilken nisch /affärsidé som de utgår ifrån. Många skogsentreprenörer utför uppdrag åt andra företag. Om det är för stora skillnader i företagens rutiner och arbetssätt kan detta vara en komplicerande faktor vid själva utförandet. Det kan också vara olika skogsföretag som utför åtgärder i kedjan avverkning – markberedning – plantering och information om planerad hänsyn riskerar att gå förlorad mellan de olika stegen. En fungerande kommunikation mellan alla led i arbetsprocessen är avgörande för slutresultatet.

4. Kompetens- och kunskapsluckor

Kunskapen om kulturlämningar varierar bland de personer som arbetar aktivt med skogsbruk. Det gäller såväl på myndighetssidan som hos skogsbruket. Skogsstyrelsens antikvariska kompetens är ojämnt fördelad och skogsföretagen saknar i regel antikvarisk kompetens. Kulturmiljöperspektiven är inte framträdande i skogliga utbildningar. På motsvarande sätt saknar handläggare inom kulturmiljövården grundläggande kunskap i skogsbruk, vilket försvårar kommunikationen mellan handläggare och skogsbrukets tjänstemän.

4. Samverkan med berörda aktörer

Riksantikvarieämbetet och Skogsstyrelsen är myndigheter som med utgångspunkt i Kulturmiljölagen respektive Skogsvårdslagen ansvarar för kulturmiljöer på nationell nivå. Det finns sedan lång tid en omfattande samverkan mellan myndigheterna, i form av årliga verksöverläggningar på myndighetschefsnivå, Rikantikvarieämbetets deltagande i Skogsstyrelsens nationella sektorsråd samt flera samarbetsprojekt. Bland samarbetsprojekten kan till exempel nämnas Skog och historia kvalitetsssäkring och *Hänsyns-uppföljning kulturmiljö*, vilka båda beskrivs närmare nedan. Projektet *Bevara skogens kulturmiljöer*⁹ som är föregångaren till det här avrapporterade regeringsuppdraget är ett annat exempel.

Riksantikvarieämbetets samverkan med länsstyrelserna är omfattande. Inom ramen för detta arbete kan exempelvis en workshop för att ta fram en rutin för ensad handläggning i avverkningsärenden nämnas. I detta arbete deltar även Skogsstyrelsen. Vidare arrangerar Riksantikvarieämbetet seminarier på nationell nivå för länsstyrelsens handläggare och deltar bland annat vid möten inom länsstyrelsernas nätverk för kulturmiljöfrågor, Kulturmiljöforum.

Ett av Skogsstyrelsens samverkansprojekt har under senare år varit *Dialog om miljöhänsyn*. I projektet har Skogsstyrelsen, tillsammans med berörda myndigheter, skogsbruket och intresseorganisationer, gemensamt arbetat fram målbilder som beskriver den hänsyn som bör tas för att uppnå fastställda miljömål. Hittills har ett tiotal målbilder för kulturmiljöer tagits fram och fler är under planering.

Skogsstyrelsen för årligen dialog med skogsföretag och intresseorganisationer kring hur skogsbruket och myndigheterna tillsammans kan arbeta kring olika frågor. De två senaste åren har hänsyn till kulturmiljö varit en obligatorisk punkt i dialogen. Skogsstyrelsen arbetar även med att i dialog med yrkesverksamma inom skogsbruket återkoppla tagen hänsyn i samband med en skogsbruksåtgärd (*se avsnitt 5.1*).

Skogsstyrelsen och de 21 länsstyrelserna har sedan 2014 arbetat med det gemensamma projektet *Gemensam inlämningsfunktion för skogsägare*. Samarbetet går ut på att ta fram ensade ärendeprocesser för den e-tjänst där verksamhetsutövare ska kunna lämna in och få återkoppling på skogliga frågor, oavsett vilken myndighet som ansvarar för handläggningen.

På länsnivå har Skogsstyrelsen och länsstyrelserna varierande grad av samarbete när det gäller kulturmiljöfrågorna.

⁹ Bevara skogens kulturmiljöer Skogsstyrelsen 2015-01-26 Dnr 2014/29958.

Skogforsk är det svenska skogsbrukets forskningsinstitut och driver forskning inom en rad olika områden. Samarbetet med branschen är centralt och institutet har därför en rad samlarbetsgrupper inom vilka man driver gemensam utveckling. Bland annat har Skogforsk tillsammans med branschen initierat ett arbete för att ta fram branschgemensamma riktlinjer för förstärkt arbete med hänsyn till kulturhistoriska lämningar (*se avsnitt 5.3*).

5. Insatsområden

Många insatser görs inom Skogsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet, länsstyrelserna och skogsbruket i syfte att förhindra skador på kulturmiljöer i samband med skogsbruksåtgärder. Insatserna görs såväl internt inom respektive myndighet och organisation som i samverkan med andra. Arbetet bedrivs både i projektform och i linjeverksamheten.

Ovan identifierades fyra övergripande problemområden. Åtgärderna som ska förhindra skador delas in i fyra insatsområden i syfte att:

- Verka för att samtliga aktörer förstår sin roll och tar sitt ansvar (*avsnitt 5.1*)
- Förbättra kunskaps- och planeringsunderlaget (*avsnitt 5.2*)
- Utveckla arbetssätt och rutiner (*avsnitt 5.3*)
- Höja kompetensen hos berörda aktörer (*avsnitt 5.4*).

Nedbrutet på projekt- eller åtgärdsnivå pågår betydligt fler aktiviteter inom myndigheterna samt i samverkan mellan dem eller med andra aktörer. En översikt över dessa finns i bilaga 1.

5.1 Insatser som syftar till att samtliga aktörer i processen ska förstå sin roll och ta ansvar

Myndigheternas arbete inom insatsområdet syftar till att:

- Verka för tydliggörande av roller och ansvar i processen.
- Verka för att samtliga aktörer har en gemensam bild av roller och ansvar samt att alla tar sin del av ansvaret.

Arbetet med att tydliggöra roller och ansvar är samverkande till sin karaktär. De personer som påverkar hur hänsynen utformas finns inom flera olika organisationer och på olika nivåer i dessa organisationer, vilket gör det svårare att nå fram till en gemensam bild av roller och ansvar.

Exempel på projekt och verksamhet med bäring på insatsområdet beskrivs nedan.

Sektorsdialogen (Skogsstyrelsen och skogssektorn)

Beskrivning

Skogsstyrelsen har sedan 2014 fört en systematisk dialog med skogsbrukets företag och andra organisationer om de olika roller och ansvar som myndigheter och skogsföretagen har. Syftet är att skapa en ökad samsyn och förståelse för varandras roller och att hitta konstruktiva lösningar.

Skogsstyrelsen har sedan 2013 även arbetat med att i dialog med yrkesverksamma inom skogsbruket återkoppla tagen hänsyn i samband med en utförd åtgärd. I samband med detta kan både den goda som den mindre goda hänsynen tas upp till diskussion. Syftet är

att få ett lärande kring vilka faktorer som påverkar ett bra respektive mindre bra hänsynstagande i samband med en skogsbruksåtgärd. Hänsyn till kulturmiljöer har tagits upp under en stor del av de cirka 1 900 återkopplingar som skett under 2015.

Förväntade resultat

Sektorsdialogen skapar en ökad samsyn. Den skapar också förståelse för såväl den egna som andras roller i processen, vilket underlättar för var och en att bättre kunna ta sitt ansvar. Dialogen ger även en möjlighet för parterna att ge återkoppling på genomförda insatser. I slutändan ska arbetet med återkoppling bland annat bidra till ökad kunskap om kulturmiljöer i skogen hos chefer, planerare och entreprenörer som utför skogsbruksåtgärder.

Arbetet i ” Sektorns kulturmiljögrupp i Norr” (Skogsstyrelsen och skogsbruket i norr)

Beskrivning

Efter Skogsstyrelsens rapport *Hänsynen till forn- och kulturlämningar; resultat från Kulturpolytaxen 2012* tog Skogsstyrelsen region Nord initiativ till exkursion och efterföljande diskussion med skogssektorn i Norr- och Västerbotten för att diskutera de mycket höga skadenivåerna på kulturlämningar i regionen.

En samverkansgrupp bildades 2013. Gruppen består av representanter från Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen och skogsbruket i Norr- och Västerbotten. Samverkan sker i form av årliga sammankomster, där arbetet med förbättrad hänsyn till kulturmiljöer är huvudämne. En liknande samverkansgrupp har också bildats i södra Norrland under 2015.

Förväntade resultat

De årliga sammankomsterna förväntas diskutera åtgärder för att lösa problemen med skador på kulturmiljöer i skogen, tills dess att Skogsstyrelsens *Hänsynsuppföljning kulturmiljö* och skogsbrukets egna uppföljningar visar att inga kulturlämningar längre skadas i skogen.

5.2 Insatser med syftet att förbättra kunskaps- och planeringsunderlag

Inom insatsområdet arbetar myndigheterna med att:

- Genom dialog med skogssektorn ta fram gemensamma målbilder för god hänsyn till kulturmiljöer
- Förbättra och beskriva kvaliteten i det digitala fornlämningsregistret FMIS. Informationen ska ha ”känd kvalitet”.
- Verka för att all fornminnesinformation ska finnas samlad i ett register som är tillgängligt för alla.

Inom insatsområdet ryms arbetet med de register som Riksantikvarieämbetet och Skogsstyrelsen själva är förvaltare av.

Nedan beskrivs några av de viktigaste projekten med bäring på insatsområdet.

Målbilder för god hänsyn till kulturmiljön (Skogsstyrelsen och skogssektorn)

Beskrivning

Sedan 2011 har Skogsstyrelsen tillsammans med skogsbruket, organisationer och övriga berörda myndigheter arbetat med att ta fram målbilder för god miljöhänsyn¹⁰. Våren 2014 kunde sju målbilder för god hänsyn till kulturmiljöer presenteras. Under 2015/2016 har dessa utökats med ytterligare tre målbilder, varav några bör ses som en revidering och utveckling av tidigare målbilder. De nya målbilderna berör i första hand mer yttäckande lämningar, till exempel fossila åkrar, och lämningar i renskötselområdet. Dessutom har en vägledning för användandet av kulturstubbar tagits fram liksom en enkel handledning till arbetet med kulturmiljövård.

Målbildsarbetet har löpt parallellt med Skogforsks och skogsbrukets arbete med att ta fram branschgemensamma riktlinjer.

De båda arbetena kompletterar varandra så att målbilderna har ett fokus på resultatet medan riktlinjerna, förutom resultatet, även fokuserar på vägen dit, det vill säga hur man når målet.

Förväntade resultat

De gemensamma målbilderna bidrar till ökad samsyn om målet för hänsynen.

Digital arkeologisk process (utförs av Riksantikvarieämbetet i bred samverkan)

Kort beskrivning

Digital Arkeologisk process (DAP) är ett femårigt program som startade 2012. Det övergripande syftet är att utifrån användarnas behov samordna, tydliggöra och effektivisera samhällets hantering av digital fornminnesinformation. Det innebär att ta fram förbättrade tekniska lösningar, att skapa förutsättningar för nya arbetssätt och att se över informationsinnehållet. Insatser gällande kvaliteten på befintlig digital information är också centralt. Flera projekt är kopplade till programmet. Arbetet förväntas resultera i en snabbare och mer förutsägbar arkeologisk process där informationen som används är tillgänglig, begriplig och aktuell. Begreppet fornminnesinformation avgränsas i detta sammanhang till information som har betydelse i samhällsbyggnadsprocessen, till exempel arkeologisk dokumentation och myndigheters beslut.

Ett önskemål som kommit från skogsbruket i detta sammanhang är att i ett och samma register kunna rapportera in lämningar som tidigare inte finns registrerade.

Kvalitetsklassning av fornminnesinformation (ingår i Digital arkeologisk process)

Beskrivning

Inom DAP pågår arbete med att utreda möjligheter till att kvalitetsklassa/kvalitetsdeklarera innehållet i FMIS. Syftet är att kvaliteten i de digitala uppgifterna ska bli tydlig

¹⁰ www.skogsstyrelsen.se/Aga-och-bruka/Skogsbruk/Skota-skog-/God-miljohansyn/

för användaren. I det här fallet gäller att den kvalitetsklassade informationen ska kunna ligga till grund för den operativa planeringen av en skoglig åtgärd.

Förväntade resultat

När projektet är färdigt ska kvaliteten på informationen (exempelvis hur noggrann den geografiska positioneringen är) vara tydlig för alla. Detta underlättar för användaren att värdera informationen och bedöma vilka åtgärder som måste vidtas beroende på informationens kvalitet.

Kvalitetssäkring Skog & Historia (Riksantikvarieämbetet och Skogsstyrelsen tillsammans)

Beskrivning

Skog & Historia var ett arbetsmarknadsprojekt som bedrevs från mitten av 1990-talet till 2007. Syftet var att åtgärda den låga inventeringsgraden av skogsmarken (*jfr ovan kapitel 3*). Resultatet blev cirka 200 000 nyfunna möjliga forn- och kulturlämningar. Lämningarna registrerades i ett eget register hos Skogsstyrelsen. I kvalitetssäkringsprojektet granskas ett stort antal lämningar av erfarna arkeologer och förs in i FMIS eller avskrivs i de fall det inte är någon lämning. Kvalitetssäkringsprojektet drivs av Riksantikvarieämbetet och Skogsstyrelsen. Det påbörjades 2012 och kommer att avslutas under 2017.

Förväntade resultat

Efter avslutat projekt har cirka 35 000 lämningar kvalitetssäkrats. Efter det återstår fortfarande omkring 100 000 objekt att granska. Projektet har åstadkommit en förbättring av kvaliteten på informationen och är ett steg på vägen mot ett samlat register med fornminnesinformation.

Beslutsstöd för kartering av fornminnen (Skogforsk och Riksantikvarieämbetet)

Beskrivning av insatsen

Forskningsprojektet *Beslutsstöd för kartering av fornminnen* har som syfte att utveckla beslutsstöd för att identifiera forn- och kulturlämningar med hjälp av laserdata. Projektet drivs av Skogforsk i samarbete med skogsbruket och Riksantikvarieämbetet.

Förväntade resultat

Beslutsstödet ska kunna användas vid förtolkningen före avverkning.

5.3 Insatser med syfte att utveckla arbetssätt och rutiner

Aktuella och pågående insatser:

- Branschens insatser för att utveckla riktlinjer och arbetssätt
- Ensade rutiner i myndigheternas ärendehandläggning.
- Myndigheternas arbete med att uppdatera styrande dokument och att tillämpningen av dessa sker i linje med gällande lagstiftning

Insatsområdet tar upp branschens arbete med att ta fram riktlinjer och implementera dessa för att förhindra skador på kulturmiljöerna i skogen. Insatsområdet har även

fokus på ensning av handläggningsrutiner i syfte att öka rättssäkerhet och transparens. Myndighetsarbetet ska vara lätt att förstå och enkelt att följa för aktörer i skogsbruket. Transparensen ska finnas även mellan myndigheterna. I arbetet ingår också vissa kartläggande uppdrag, vilket behövs för att synliggöra inkonsekvenser och därmed kunna åtgärda dem.

Exempel på arbete:

Branschgemensamma riktlinjer för att minska skador på forn- och kulturlämningar (Skogforsk och skogsbruket med stöd av Riksantikvarieämbetet, Skogsstyrelsen och länsstyrelserna)

Beskrivning

Under ledning av Skogforsk har företrädare för skogsbruket i hela landet tagit fram branschgemensamma riktlinjer¹¹ för att minska skadorna på forn- och kulturlämningar. Riktlinjerna grundar sig på skogssektorns gemensamma målbilder (*avsnitt 5.2*), utgör en basnivå och är avsedda att ligga till grund för mer detaljerade instruktioner. De utgör också en naturlig del i den för stora delar av skogsbruket gemensamma Skötselskolan, som genomförs av personal verksam i fältarbetet. Arbetet med riktlinjerna färdigställdes i januari 2016.

Skogsbruket har under arbetet med riktlinjerna också sammanställt sina förväntningar på myndigheterna så att dessa på effektivt sätt ska kunna stötta skogsbrukets arbete med att få ned skadenivån.

Förväntade resultat

De branschgemensamma riktlinjerna förväntas bidra till en samsyn på kulturmiljöhänsyn i hela näringen. Riktlinjerna blir även ett viktigt verktyg för skogsföretagen att utveckla arbetssätt och rutiner för att minska skadenivåerna och höja kompetensnivån inom hela skogsbrukskedjan.

Arbetet med att ta fram riktlinjerna bidrar också till bättre förståelse för de olika processerna hos berörda aktörer (inklusive myndigheterna) och hur dessa processer bör samspela för att skadenivåerna ska kunna minska.

Skogsbrukets åtgärder för förändrade rutiner och arbetssätt i Norr- och Västerbotten

Beskrivning

Skogsbruket i Norr- och Västerbotten har fokuserat på hänsyn till kulturlämningar i alla led i avverknings- och återväxtkedjan. Kulturlämningar har tagits upp vid upphandlings- och uppstartsträffar med entreprenörer, samt vid återkoppling efter utfört arbete. Digitala kartsystem, tydliga trakt direktiv, användning av kulturstubbar och rätt snitselband har förbättrat hänsynen. Dessutom har många skogsbolag använt sig av så kallade overlay-analyser (analys i GIS-system av kända kulturmiljöer och kommande skogsbruksåtgär-

¹¹www.skogforsk.se/forn-kultur

der) för att kontrollera att ingen information fallit bort. Stora satsningar på kulturmiljö-utbildningar har också skett.

En första utvärdering som gjorts av ett av skogsbolagen i Norr- och Västerbotten på egen skog, innefattande avverkning och markberedning utförda efter genomförd utbildning, visade på mycket goda resultat. Skadenivåerna hade sänkts från 52 procent (2012) till 12 procent (2014).

Förväntat resultat

Genom förbättrad kommunikation mellan alla aktörer, förbättrade traktordirektiv och högre kunskapsnivå när det gäller kulturmiljöer förväntas skadenivåerna fortsätta minska.

Ensade arbetssätt och handlägningsrutiner såväl internt som mellan myndigheterna (Skogsstyrelserna och länsstyrelserna med stöd av Riksantikvarieämbetet)

Beskrivning

Inom ramen för samarbetsprojektet *Gemensam inlämningsfunktion för skogsägare* sker arbete med att ta fram en mer enhetlig hantering av ärenden rörande forn- och kulturlämningar. Mer enhetliga handlägningsprocesser hos berörda myndigheter är en förutsättning för arbetet med inlämningsfunktionen.

Uppdraget att inrätta en gemensam inlämningsfunktion är en del i arbetet med att uppfylla de nationella målen i regeringssatsningen *Förenkla för företag*. Samverkan i denna fråga har pågått mellan Skogsstyrelsen och länsstyrelserna i olika projektformer sedan 2010. I det förnyade uppdraget i Skogsstyrelsens regleringsbrev för 2016 anges att funktionen ska färdigställas till 2018 för relevanta ärendeflöden.

Förväntade resultat

En ensad ärendehandläggning från berörda myndigheter är nödvändig för att säkerställa transparens, rättssäkerhet och att lagstiftarens intention följs. Med ensad handlägningsprocess blir systemet mer överskådligt och det blir lättare att förutse konsekvenser av olika handlanden.

5.4 Kompetensutvecklande insatser

Myndigheternas arbete inom insatsområdet fokuserar på att:

- Verka för att sprida grundläggande kulturmiljökompetens utanför kulturarvssektorn.
- Förvalta och utveckla grundläggande arkeologisk inventeringskompetens inom sektorn.

Insatsområdet kännetecknas av samverkan mellan samtliga berörda aktörer.

Exempel på insatser:

Skogsstyrelsen har infört kompetenskrav för all personal som hanterar ärenden som berör forn- och kulturlämningar. Kravet är att man genomgått Skogsstyrelsens två-dagarsutbildning i kulturmiljövård.

Skogsstyrelsen har under årens lopp utvecklat en omfattande utbildnings- och kursverksamhet, bland annat med inriktning på kulturmiljövård. Under åren 2014 och 2015 genomfördes över 125 kurser för totalt över 2 800 yrkesverksamma. Utöver dessa har många företag genomfört kurser i egen regi.

Skogsstyrelsen har inlett en diskussion med Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) om att lyfta in kulturmiljökunskap som ett moment i en kurs på jägmästarutbildningen i Umeå.

Under hösten 2015 genomförde Skogsstyrelsen en kommunikationskampanj på sin hemsida. Syftet var att lyfta kulturarvsfrågorna och höja medvetenheten om det ofta dolda kulturarvet som finns i våra skogar.

6. Fortsatt arbete

Övergripande och strategiskt arbete

Enligt miljömålet Levande skogar ska natur- och kulturmiljövärden i skogen bevaras och det ska finnas förutsättningar för fortsatt bevarande och utveckling av värdena.

Ett annat mål som slogs fast av Riksantikvarieämbetets och Skogsstyrelsens generaldirektörer i samband med rapporten *Bevara skogens kulturmiljöer* var att skadenivåerna år 2020 ska vara reducerade till 5 procent. Vissa strategier behöver utvecklas för att målen ska kunna uppnås. De fyra problemområden som 2014 års arbete resulterade i har under 2015 utvecklats till insatsområden. Exempel på insatser har getts ovan. Arbetet fortsätter kontinuerligt inom respektive myndighet, i samverkan mellan myndigheterna och i samverkan med andra aktörer.

Skogsstyrelsen arbetar vidare med att i en systematisk dialog med skogsbruket tydliggöra olika aktörers roller och ansvar för att målen ska nås. Det innebär bland annat att det gemensamma arbetet med att ta fram och förvalta de gemensamma målbilderna för god miljöhänsyn fortsätter. Arbetet fortsätter också med den objektsvisa dialogen kring utförda åtgärder där återkopplingen riktas till den eller de som varit direkt involverade i planering och/eller utförande av en åtgärd. En viktig förutsättning för den objektsvisa dialogen är att *Hänsynsuppföljning Kulturmiljö* fortsätter att genomföras.

Arbetet med ensad handläggning av kulturmiljöärenden i skogen fortsätter inom projektet *Gemensam inlämningsfunktion för skogsägare* i samverkan mellan Skogsstyrelsen och länsstyrelserna.

Riksantikvarieämbetet arbetar fram föreskrifter för fornlämningsbegrepp och fornlämningsområde och med att uppdatera vägledningen och därmed förbättra förutsättningarna för en mer ensad handläggning hos länsstyrelserna. För tillfället genomförs en studie av hanteringen av fornlämningsområden. Ensningsarbetet bedrivs genom olika insatser, dels från länsstyrelserna själva, dels genom samverkan mellan myndigheter. Att ensningsarbetet fortsätter är strategiskt viktigt och bör vara mycket högt prioriterat. Att mer direkt påverka länsstyrelsernas arbetssätt ligger dock inte inom vare sig Riksantikvarieämbetets eller Skogsstyrelsens mandat, utan förutsätter att länsstyrelserna själva samordnar sig och tar ansvar.

6.1 Fortsatt arbete med att öka förståelsen hos samtliga aktörer kring var och ens ansvar och roll i processen

Skogsstyrelsen arbetar med att effektivisera och tydliggöra tillsynsarbetet fortsätter. Dialogen med skogsbrukets företag har varit uppskattad av både skogsföretagen och Skogsstyrelsen. Dialogen utgör en viktig grund för samsyn och förståelse.

Skogsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna fortsätter arbetet med att klargöra respektive myndighets ansvar och roll.

En särskild utmaning ligger i att skapa en gemensam och av alla accepterad bild av nuläget.

6.2 Fortsatt arbete med att förbättra kunskaps- och planeringsunderlag

Enligt Riksantikvarieämbetets instruktion (Förordning (2007:1184) har myndigheten ett särskilt uppdrag att följa det regionala kulturmiljöarbetet samt stödja länsstyrelserna i deras kulturmiljöarbete. Myndigheten har också uppdrag enligt instruktion att följa upp och utvärdera kulturmiljöområdets styrmedel och arbetsätt.

Genom DAP omformar Riksantikvarieämbetet den digitala fornminnesinformationen och processen runt den. Arbetet syftar till att fornminnesinformationen ska vara tillgänglig för alla och ha känd kvalitet. DAP avslutas 2018. Inom programmet finns flera underprojekt som behandlar olika delar av hela den arkeologiska processen.

En del i Skogsstyrelsens dialogarbete har varit att utveckla gemensamma målbilder för god hänsyn till kulturmiljöerna. Dialogarbetet fortsätter även kommande år.

Skogsstyrelsen avrapporterade i februari 2016 regeringsuppdraget *Informationsbehov för god miljöhänsyn*¹². I rapporten föreslogs bland annat att granska de lämningstyper som hamnat mellan olika antikvariska bedömningar. Vidare föreslogs att göra tips om kulturlämningar tillgängliga för aktörer i skogsbruket. Rapporten rekommenderade en ökad kulturmiljökompetens inom skogsbruket, att information inklusive länsstyrelsernas beslut, följer med i alla led vid skogsbruksåtgärder samt att markering av fysiska lämningar sker i fält.

En särskild utmaning ligger i att skapa ett gemensamt register för alla kända kulturhistoriska lämningar där kvaliteten på innehållet är känd för användarna. En annan är att i samhällsbyggnadsprocessen förhålla sig till att stora delar av Sveriges skogsareal aldrig är inventerad.

6.3 Fortsatt arbete med att förändra arbetsätt och rutiner

Ett större kommande arbete är implementeringen av de av skogsbruket framtagna branschgemensamma riktlinjerna. Likaså går implementeringen av arbetet med att ensa handläggning av kulturmiljöärenden och tillämpning av lagstiftningen i samband med skogsbruksåtgärder vidare. En enhetlig handläggning och tillämpning av lagstiftningen är mycket väsentligt för rättssäkerheten och tydligheten.

En särskild utmaning ligger i arbetet med att ensa handläggning, tolkning och arbetsätt samt att förankra och implementera dessa förändringar hos de 23 berörda myndigheterna. Riksantikvarieämbetets nya vägledning samt föreskrifter för 2 kap 10 § KML utgör

¹² Informationsbehov för god miljöhänsyn, Skogsstyrelsens Meddelande 5:2015.

grunden för ensade och förändrade rutiner. Myndigheten har, enligt sin instruktion, i uppdrag att verka för att det finns ändamålsenliga system och metoder för arbetet med kulturmiljön och kulturarvet.

6.4 Fortsatt arbete inom kompetenshöjning

Diskussioner förs mellan Skogsstyrelsen och Sveriges lantbruksuniversitet om att integrera kulturmiljökompetens på skogliga utbildningar. Det finns också fortsatta behov av att utveckla och genomföra utbildningar för skogsföretagens medarbetare och underleverantörer. I Riksantikvarieämbetets instruktioner framgår att myndigheten har i uppgift att främja utbildning om kulturmiljön, kulturminnen, kulturföremål och om vård av dessa. Det går dock inte att utläsa att myndigheten har i uppdrag eller i uppgift att bedriva utbildningar.

Kunskapen om vilka förutsättningar och möjligheter till anpassning av olika åtgärder som finns inom skogsbruket behöver öka hos länsstyrelsernas handläggare. Planering av utbildningsinsatser riktade till handläggare pågår.

När arbetet med ensad handläggning och skadebedömning är klar, planeras utbildning för länsstyrelsens handläggare i att skriva bra underlag till åtalsanmälningar. Åtalsanmälningar är ett viktigt instrument för länsstyrelserna för att tydliggöra ansvarsfrågan då skador uppstått på fornlämningar.

En särskild utmaning ligger i att förstärka den antikvariska kompetensen inom skogsbranschen liknande den satsning som gjorts på naturvårdssidan de senaste 15 åren.

7. Avslutning

Uppdraget som redovisas i denna rapport syftar till att beskriva vad som hittills har gjorts för att förhindra skogsbruksskador på kulturlämningar. Skogsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet avser att fullfölja det arbete som har påbörjats så att effekten kan tas hem, det vill säga att bryta trenden med de höga skadenivåerna och att förhindra fortsatta skador på forn- och kulturlämningar. Det kräver resurser, plattformar för diskussion, samordning mellan myndigheter samt fokus på de utmaningar som redovisas i kapitlet ovan.

Det är särskilt viktigt att de 21 länsstyrelserna enas kring tolkningar och hanläggningsrutiner så att det blir tydligt för verksamhetsutövarna vad som gäller i samband med en skoglig åtgärd oavsett vilket län åtgärden utförs i.

Parallellt med myndigheternas arbete har initiativ tagits av skogsbruket själva och i samverkan mellan skogsbruket och myndigheterna. Ett exempel på det är samarbetet i Norr- och Västerbotten där samtliga regionala parter ingår. De skogsbrukande företagens ansvar att verka för att skadorna minskar måste framhållas. Det är också väsentligt att skogsbruket och dess olika företag arbetar vidare med de branschgemensamma riktlinjerna och implementerar dessa i företagets egna rutiner. En utmaning för skogsföretagen är att säkra tillgången till kompetens för antikvariska frågor inom det egna företaget.

Myndigheterna vill peka på de behov av anslagsförstärkning Skogsstyrelsen gjort i sitt budgetunderlag för åren 2017–2019¹³. I budgetunderlaget hemställer Skogsstyrelsen om en budgetförstärkning dels för att ajourhålla det laserscanningsmaterial myndigheten tillsammans med Sveriges lantbruksuniversitet tagit fram och dels för att kunna driva arbetet med gemensam inlämningsfunktion vidare. Båda dessa anslagsförstärkningar har betydelse för myndighetens möjligheter att bidra till att skogsbruksskadorna på kulturlämningar minskar. Myndigheterna vill även betona vikten av att krav på egenkontroll införs i Skogsvårdslagen i enlighet med den begäran Skogsstyrelsen tidigare lämnat till regeringen¹⁴. Förslaget om egenkontroll är kopplat till §§ 30 och 31 i Skogsvårdslagen, därmed bland annat de regler som avser hänsyn till övriga kulturhistoriska lämningar. Myndigheterna bedömer att krav på egenkontroll och möjligheterna till systemtillsyn skulle stärka näringens sektorsansvar vad gäller kulturmiljövården och öka Skogsstyrelsen möjligheter att bedriva en ändamålsenlig tillsyn inom området.

För närvarande ser Skogsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet inga övriga behov av åtgärder från regeringen för att minska skadorna på skogens kulturarv. Som framgår av tidigare kapitel i denna rapport pågår mycket arbete inom Skogsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet, länsstyrelserna och näringen för att förbättra situationen. För närvarande bedömer myndigheterna att det pågående arbetet är tillräckligt för att minska skadorna på kulturmiljöer i skogen.

¹³ Skogsstyrelsen, Budgetunderlag år 2017-2019. Skrivelse 2016-02-25, diarienummer 2016/624.

¹⁴ Skogsstyrelsen, Begäran om ändring i skogsvårdslagen (1979:429). Skrivelse 2015-10-26, diarienummer 2015/1025.

Översikt, samtliga insatser

Insats	Beskrivning av insats	Ansvarig	Vilka deltar/berörs	Förväntad effekt	Utförs	
Digital Arkeologisk Process (DAP)	<p>Program som under 5 år:</p> <ul style="list-style-type: none"> Tillgängliggör användbar forminnesinformation Effektiverar och förtydligar arbetssätt och processer vid informationshanteringen Förbättrar och förtydligar kvaliteten på forminnesinformation 	RAÄ	Alla delaktiga i samhällsbyggnadsprocessen	<p>Förbättrade planerings- och kunskapsunderlag</p> <ul style="list-style-type: none"> Tillgänglig och användbar forminnesinformation. Tydligt beskriven informations-kvalitet Kvalitetshöjd forminnes-information Mer enhetliga planerings- och beslutsunderlag Ett nationellt register över arkeologiska uppdrag 	<p>Förändrade arbetssätt och rutiner</p> <ul style="list-style-type: none"> Anpassat regelverk Utvecklat IT-stöd Verksamhetsregler Kortare ledtider Minskat dubbelarbete Differenterad berörighet för att registrera forminnesinformation Stärkt samverkan mellan olika myndigheter En digitaliserad process där olika aktörers IT-system "pratar med varandra" Verksamhetsstöd för att upprätthålla processen, t.ex. utbildningar Stöd till att förstå informationen 	2014–2018
Enskade arbetsrutiner mellan myndigheter	Olika insatser som ska resultera i en utvecklad digital funktion för ärendehantering och gemensam plattform för skadebedömning.	SKS Lst RAÄ	Handläggare inom myndigheterna	<p>Samtliga aktörer förstår sin roll i processen och tar sitt ansvar</p> <ul style="list-style-type: none"> Roller och ansvar avseende informations-hanteringen tydliggjorda. En tydligare, mer effektiv och rättssäker arkeologisk process är implementerad och förankrad hos de olika aktörerna. 	<p>Enskad tolkning av lagrum</p>	2016
Gemensam inlämningsfunktion (GIF)	Utvecklar en e-tjänst för ärenden som rör skog. Förenklar skogsägarnas myndighetskontakter.	Lst, SKS	Lst SKS, skogsbruket	<p>Gemensam plattform</p> <p>Skogsstyrelsen och länsstyrelserna</p>	<p>Nationell praxis för handläggning</p> <p>Gemensamma bedömningsgrunder för skador på forn- och kulturlämningar i skog</p>	2018
Föreskrifter 2 Kap KML.	Föreskrifter för fornlämningsbegrepp och fornlämningsområde	RAÄ	Lst	<p>Ökad rättssäkerhet och effektivitet i länsstyrelsens handläggning samt likabehandling av liknande ärenden enligt 2 kap. KML.</p>		

<p>Hänsynsuppföljning kulturmiljö</p>	<p>Årlig inventering av ca 400 avverkningar med ca 1 000 kända lämningar. Syfte: att ta fram skadefrekvensen på kulturlämningar efter avverkning och förnyring.</p>	<p>SKS, RAA</p>	<p>Skogsnäringen Lst RAA SKS</p>	<p>Kalibrering ger en gemensam bild av skadelaget hos myndigheterna och skogsbrukets aktörer.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ger myndigheterna en bild av efterlevnaden av 2 kap KML och § 30 SVL. • Ger faktaunderlag att utgå ifrån i dialogen med skogsbrukets aktörer. • Ger underlag till utvärdering av skogsbrukets åtgärder. 	<p>Årlig inventering sedan 2012</p>
<p>Informationsbehov för god miljöhänsyn</p>	<p>Regeringsuppdrag kring behov av data för att stödja traktplaneringen i näringen.</p>	<p>SKS</p>	<p>Förslaget på informationsbehov i samband med planering av skogliga åtgärder</p>	<p>Förslaget på informationsbehov i samband med planering av skogliga åtgärder</p>	<p>Förslaget på informationsbehov i samband med planering av skogliga åtgärder</p>	<p>Feb 2016</p>
<p>Inspel till Svenska PEFCs skogsstandard</p>	<p>Utvädning av kulturmiljö-avsnittet i Svenska PEFCs skogsstandard.</p>	<p>RAA</p>	<p>Svenska PEFC i förlängningen skogsbruket.</p>	<p>Samlad, lättillgänglig information till certifierade entreprenörer ger möjlighet till en enhetlig bild.</p>	<p>Ger personer aktiva i skogsbruket mer kunskap om kulturmiljöer i skogen.</p>	<p>Jan 2016</p>
<p>Kommunikationskampanj</p>	<p>I huvudsak riktad mot enskilda skogsägare med pressmeddelanden, artiklar i Skogseko, tema i nyhetsbrev med mera.</p>	<p>SKS</p>	<p>Enskilda skogsägare/skogsbrukare</p>	<p>Ökad samsyn om hur god hänsyn till kulturhistoriska lämningar bör utformas.</p>	<p>Höjd medvetenhet om kulturmiljöer i skogen.</p>	<p>Hösten 2015</p>
<p>Nya målbilder för god miljöhänsyn</p>	<p>Utvecklar målbilder gällande bl.a. yttäckande kulturlämningar och kulturstubbar (rutiner)</p>	<p>SKS RAA skogsnäringen</p>	<p>Skogsnäringen</p>	<p>Ökad samsyn om skadefrekvens och nödvändiga åtgärder.</p>	<p>Bidrar till bred samsyn kring kompetensbehov.</p>	<p>Sedan 2013</p>
<p>Sektorns kulturmiljögrupp i norr (Norrbotten och Västerbotten)</p>	<p>Årliga möten för diskussion av arbetet med förbättrad hänsyn till forn- och övriga kulturhistoriska lämningar..</p>	<p>Skogsnäringen SKS Lst</p>	<p>Skogsnäringen SKS Lst</p>	<p>Utvecklade och förändrade arbetsätt och rutiner inom respektive företag.</p>	<p>Bidrar till bred samsyn kring kompetensbehov.</p>	<p>Sedan 2013</p>
<p>Skog och historiska kvalitetsåkring</p>	<p>Granskning och registrering av kvarvarande objekt från arbetsmarknadsprojektet "Skog och historia".</p>	<p>RAA SKS</p>	<p>Samtliga med behov av underlag vid planeringsprocesser.</p>	<p>Uppdatering av nationell databas över forn- och kulturlämningar (FMIS).</p>	<p>Bibehållen och överford kompetens i arkeologisk inventering.</p>	<p>Sedan 2013</p>

<p>SKS sektorsdialoger 2015</p>	<p>Kulturmiljöhänsyn en av tre huvudfrågor vid 2015 års företagsbesöksdialoger.</p>	<p>SKS</p>	<p>Skogsnärningen</p>	<p>Ökad samsyn, dialog och återkoppling.</p>	<p>2015–2016</p>
<p>Skogsbrukets bransch-gemensamma riktlinjer för hänsyn till form- och kultur-lämnningar</p>	<p>Instruktioner för hur arbete intill forn- och kultur-lämnningar ska utföras. Framtagna av skogsbruket i samarbete med Skogforsk och i dialog med representanter för SKS, RAA och Lst.</p>	<p>Skogsnärningen Lst RAA SKS</p>	<p>Djupare förståelse för processerna hos berörda aktörer (inkl. myndigheterna) och hur dessa processer bör samspela</p>	<p>Förbättrade traktirektiv/planeringsunderlag med hänsyn till forn- och kultur-lämnningar genom hela kedjan. Förändrade arbets sätt och mer gemensamma rutiner inom skogsbrukets olika aktörer</p>	<p>Jan 2016</p>
<p>Beslutsstöd för kartering av forn-minnen</p>	<p>Forskningsprojektet Beslutsstöd för kartering av forn-minnen har som syfte att utveckla beslutsstöd för att identifiera forn- och kultur-lämnningar med hjälp av laserdata. Projektet drivs av Skogforsk i samarbete med skogsbruket och Riksantikvarieämbetet.</p>	<p>Skogforsk Skogsnärningen RAA</p>	<p>Beslutsstödet ska kunna användas vid förlokningsföre avverkning.</p>	<p>2016</p>	
<p>Vägledning – Samråd och tillståndsprövning i samband med jord- och skogsbruk m. m.</p>	<p>Genomgång av den befintliga vägledningen och beslut att ta bort den då den av RAA föreskrivna praxisen efter utredning visat sig ej vara i linje med KML. Ny vägledning utformas under 2016.</p>	<p>RAA Lst RAA SKS</p>	<p>Ny vägledning tydliggör roller och ansvar.</p>	<p>Förutsättning för ensade rutiner av förlämningsärenden i skogsmark.</p>	<p>2016</p>
<p>Återkoppling till yrkesverksamma</p>	<p>Ett av de nationella fokusområdena för SKS 2015. Återkoppling kan göras på alla skogliga åtgärder och kan ta upp såväl miljö- som produktionsaspekter.</p>	<p>SKS</p>	<p>Ökad samsyn, dialog och återkoppling</p>	<p></p>	<p></p>

<p>Överinseende av tillämpningen av länsstyrelsens användning av begreppet formlämningsområde</p>	<p>Utredning i syfte att skapa nationell överblick inför kommande föreskriftsarbete.</p>	<p>RAÄ</p>	<p>Inom RAÄ inför föreskriftsarbetet. Kommuniserade resultat av utredningen görs tillgänglig för Lst</p>	<p>Tillgänglig och uppdaterad nulägesbeskrivning av hur begreppet används är nödvändigt för föreskriftsarbete av 2 § 2 kap KML.</p>	<p>På sikt, i och med att överinseendet är underlag för nya föreskrifter</p>	<p>2016</p>
<p>Överinseende av skogs-ärenden och 2 kap KML</p>	<p>Utredning av länsstyrelsens handläggning av formlämningsärenden i skogsmark.</p>	<p>RAÄ</p>	<p>Gör de regionala tillsynsmyndigheterna en gemensam bild av ärendehantering på nationell nivå</p>	<p>• Nationell bild av Länsstyrelsens handläggning av formlämningsärenden i skogsmark enligt 2 kap KML</p>	<p>Tydliggör behovet av ensning.</p>	<p>2014–2015</p>
<p>Utvecklade handläggprocesser inom kulturmiljöområdet</p>	<p>Effektiverar länsstyrelsens ärendehandläggning inom kulturmiljö, bland annat genom att utveckla handläggarstöd och ensa praxis. Målsättningen med projektet är att skapa en enkel, rättssäker och transparent process, samt att effektivisera det interna arbetet på länsstyrelserna. Projektet har ett tydligt kundperspektiv som i förslaget verkar för att kulturmiljövården beaktas och tas till vara i samhällsbyggnadsprocessen.</p>	<p>Lst</p>	<p>RAÄ</p>	<p>Utvecklar handläggarstöd och ensa praxis</p>	<p></p>	<p></p>

Av Skogsstyrelsen publicerade Rapporter:

- 1988:1 Mallar för ståndortsbonitering; Lathund för 18 län i södra Sverige
- 1991:1 Tätortsnära skogsbruk
- 1992:3 Aktiva Natur- och Kulturvårdande åtgärder i skogsbruket
- 1993:7 Betespräglad äldre bondeskog – från naturvårdssynpunkt
- 1994:5 Historiska kartor – underlag för natur- och kulturmiljövård i skogen
- 1995:1 Planering av skogsbrukets hänsyn till vatten i ett avrinningsområde i Gävleborg
- 1995:2 SUMPSKOG – ekologi och skötsel
- 1996:1 Women in Forestry – What is their situation?
- 1996:2 Skogens kvinnor – Hur är läget?
- 1997:2 Naturvårdsutbildning (20 poäng) Hur gick det?
- 1997:5 Miljeu96 Rådgivning. Rapport från utvärdering av miljeurådgivningen
- 1997:6 Effekter av skogsbränsleuttag och askåterföring – en litteraturstudie
- 1997:7 Målgruppsanalys
- 1997:8 Effekter av tungmetallnedfall på skogslevande landsnäckor (with English Summary: The impact on forest land snails by atmospheric deposition of heavy metals)
- 1997:9 GIS-metodik för kartläggning av markförsurning – En pilotstudie i Jönköpings län
- 1998:1 Miljökonsekvensbeskrivning (MKB) av skogsbränsleuttag, asktillförsel och övrig näringskompensation
- 1998:3 Dalaskog – Pilotprojekt i landskapsanalys
- 1998:4 Användning av satellitdata – hitta avverkad skog och uppskatta lövröjningsbehov
- 1998:5 Baskatjoner och aciditet i svensk skogsmark – tillstånd och förändringar
- 1998:6 Övervakning av biologisk mångfald i det brukade skogslandskapet. With a summary in English: Monitoring of biodiversity in managed forests.
- 1998:7 Marksvampar i kalkbarrskogar och skogsbeten i Gotländska nyckelbiotoper
- 1999:1 Miljökonsekvensbeskrivning av Skogsstyrelsens förslag till åtgärdsprogram för kalkning och vitalisering
- 1999:2 Internationella konventioner och andra instrument som behandlar internationella skogsfrågor
- 2000:1 Samordnade åtgärder mot försurning av mark och vatten – Underlagsdokument till Nationell plan för kalkning av sjöar och vattendrag
- 2000:4 Skogsbruket i den lokala ekonomin
- 2000:5 Aska från biobränsle
- 2000:6 Skogsskadeinventering av bok och ek i Sydsverige 1999
- 2001:1 Landmolluskfaunans ekologi i sump- och myrskogar i mellersta Norrland, med jämförelser beträffande förhållandena i södra Sverige
- 2001:2 Arealförluster från skogliga avrinningsområden i Västra Götaland
- 2001:3 The proposals for action submitted by the Intergovernmental Panel on Forests (IPF) and the Intergovernmental Forum on Forests (IFF) – in the Swedish context
- 2001:4 Resultat från Skogsstyrelsens ekenkät 2000
- 2001:5 Effekter av kalkning i utströmningsområden med kalkkross 0 - 3 mm
- 2001:6 Biobränslen i Söderhamn
- 2001:7 Entreprenörer i skogsbruket 1993–1998
- 2001:8A Skogspolitisk historia
- 2001:8B Skogspolitiken idag – en beskrivning av den politik och övriga faktorer som påverkar skogen och skogsbruket
- 2001:8C Gröna planer
- 2001:8D Föryngring av skog
- 2001:8E Fornlämningar och kulturmiljöer i skogsmark
- 2001:8G Framtidens skog
- 2001:8H De skogliga aktörerna och skogspolitiken
- 2001:8I Skogsbilvägar
- 2001:8J Skogen sociala värden
- 2001:8K Arbetsmarknadspolitiska åtgärder i skogen
- 2001:8L Skogsvårdsorganisationens uppdragsverksamhet
- 2001:8M Skogsbruk och rennäring
- 2001:8O Skador på skog
- 2001:9 Projekterfarenheter av landskapsanalys i lokal samverkan – (LIFE 96 ENV S 367) Uthålligt skogsbruk byggt på landskapsanalys i lokal samverkan
- 2001:11A Strategier för åtgärder mot markförsurning
- 2001:11B Markförsurningsprocesser
- 2001:11C Effekter på biologisk mångfald av markförsurning och motåtgärder
- 2001:11D Urvalskriterier för bedömning av markförsurning

2001:11E	Effekter på kvävedynamiken av markförsurning och motåtgärder
2001:11F	Effekter på skogsproduktion av markförsurning och motåtgärder
2001:11G	Effekter på tungmetallers och cesiums rörlighet av markförsurning och motåtgärder
2002:1	Ekskador i Europa
2002:2	Gröna Huset, slutrapport
2002:3	Project experiences of landscape analysis with local participation – (LIFE 96 ENV S 367) Local participation in sustainable forest management based on landscape analysis
2002:4	Landskapsekologisk planering i Söderhamns kommun
2002:5	Miljöriktig vedeldning – Ett informationsprojekt i Söderhamn
2002:6	White backed woodpecker landscapes and new nature reserves
2002:7	ÄBIN Satellit
2002:8	Demonstration of Methods to monitor Sustainable Forestry, Final report Sweden
2002:9	Inventering av frötäktsbestånd av stjärkek, bergek och rödek under 2001 – Ekdöd, skötsel och naturvård
2002:10	A comparison between National Forest Programmes of some EU-member states
2002:11	Satellitbildsbaserade skattningar av skogliga variabler
2002:12	Skog & Miljö – Miljöbeskrivning av skogsmarken i Söderhamns kommun
2003:1	Övervakning av biologisk mångfald i skogen – En jämförelse av två metoder
2003:2	Fågelfaunan i olika skogsmiljöer – en studie på beståndsnivå
2003:3	Effektivare samråd mellan rennärning och skogsbruk – förbättrad dialog via ett utvecklat samrådsförfarande
2003:4	Projekt Nissadalen – En integrerad strategi för kalkning och askspridning i hela avrinningsområden
2003:5	Projekt Renbruksplan 2000–2002 Slutrapport, – ett planeringsverktyg för samebyarna
2003:6	Att mäta skogens biologiska mångfald – möjligheter och hinder för att följa upp skogspolitikens miljömål i Sverige
2003:7	Vilka botaniska naturvärden finns vid torplämningar i norra Uppland?
2003:8	Kalkgranskogar i Sverige och Norge – förslag till växtsociologisk klassificering
2003:9	Skogsägare på distans – Utvärdering av SVO:s riktade insatser för utbor
2003:10	The EU enlargement in 2004: analysis of the forestry situation and perspectives in relation to the present EU and Sweden
2004:1	Effektuppföljning skogsmarkskalkning tillväxt och trädvitalitet, 1990–2002
2004:2	Skogliga konsekvensanalyser 2003 – SKA 03
2004:3	Natur- och kulturinventeringen i Kronobergs län 1996–2001
2004:4	Naturlig förnygring av tall
2004:5	How Sweden meets the IPF requirements on nfp
2004:6	Synthesis of the model forest concept and its application to Vilhelmina model forest and Barents model forest network
2004:7	Vedlevande arters krav på substrat – sammanställning och analys av 3 600 arter
2004:8	EU-utvidgningen och skogsindustrin – En analys av skogsindustrins betydelse för de nya medlemsländernas ekonomier
2004:10	Om virkesförrådets utveckling och dess påverkan på skogsbrukets lönsamhet under perioden 1980–2002
2004:11	Naturskydd och skogligt genbevarande
2004:12	När vi skogspolitikens mångfaldsmål på artnivå? – Åtgärdsförslag för uppföljning och metodutveckling
2005:1	Access to the forests for disabled people
2005:2	Tillgång till naturen för människor med funktionshinder
2005:3	Besöksstudier i naturområden – en handbok
2005:4	Visitor studies in nature areas – a manual
2005:5	Skogshistoria år från år 1177–2005
2005:6	Vägar till ett effektivare samarbete i den privata tätortsnära skogen
2005:7	Planering för rekreation – Grön skogsbruksplan i privatägd tätortsnära skog
2005:8a-8c	Report from Proceedings of ForestSAT 2005 in Borås May 31 – June 3
2005:9	Sammanställning av stormskador på skog i Sverige under de senaste 210 åren
2005:10	Frivilliga avsättningar – en del i Miljökvalitetsmålet Levande skogar
2005:11	Skogliga sektorsmål – förutsättningar och bakgrundsmaterial
2005:12	Målbilder för det skogliga sektorsmålet – hur går det med bevarandet av biologisk mångfald?
2005:13	Ekonomiska konsekvenser av de skogliga sektorsmålen
2005:14	Tio skogsägares erfarenheter av stormen
2005:15	Uppföljning av skador på fornlämningar och övriga kulturlämningar i skog
2005:16	Mykorrhizasvampar i örtrika granskogar – en metodstudie för att hitta värdefulla miljöer

2005:17	Forskningsseminarium skogsbruk – rennärning 11–12 augusti 2004
2005:18	Klassning av renbete med hjälp av ståndortsboniteringens vegetationstypsindelning
2005:19	Jämförelse av produktionspotential mellan tall, gran och björk på samma ståndort
2006:1	Kalkning och askspridning på skogsmark – redovisning av arealer som ingått i Skogsstyrelsens försöksverksamhet 1989–2003
2006:2	Satellitbildsanalys av skogsbilvägar över våtmarker
2006:3	Myllrande Våtmarker – Förslag till nationell uppföljning av delmålet om byggande av skogsbilvägar över värdefulla våtmarker
2006:4	Granbarkborren – en scenarioanalys för 2006–2009
2006:5	Överensstämmelse anmält och verkligt GROT-uttag?
2006:6	Klimathotet och skogens biologiska mångfald
2006:7	Arenor för hållbart brukande av landskapets alla värden – begreppet Model Forest som ett exempel
2006:8	Analys av riskfaktorer efter stormen Gudrun
2006:9	Stormskadad skog – föryngring, skador och skötsel
2006:10	Miljökonsekvenser för vattenkvalitet, Underlagsrapport inom projektet Stormanalys
2006:11	Miljökonsekvenser för biologisk mångfald – Underlagsrapport inom projekt Stormanalys
2006:12	Ekonomiska och sociala konsekvenser i skogsbruket av stormen Gudrun
2006:13	Hur drabbades enskilda skogsägare av stormen Gudrun – Resultat av en enkätundersökning
2006:14	Riskhantering i skogsbruket
2006:15	Granbarkborrens utnyttjande av vindfällan under första sommaren efter stormen Gudrun – (The spruce bark beetle in wind-felled trees in the first summer following the storm Gudrun)
2006:16	Skogliga sektorsmål i ett internationellt sammanhang
2006:17	Skogen och ekosystemansatsen i Sverige
2006:18	Strategi för hantering av skogliga naturvärden i Norrtälje kommun ("Norrtäljeprojektet")
2006:19	Kantzonen ekologiska roll i skogliga vattendrag – en litteraturöversikt
2006:20	Ägoslag i skogen – Förslag till indelning, begrepp och definitioner för skogsrelaterade ägoslag
2006:21	Regional produktionsanalys – Konsekvenser av olika miljöambitioner i länen Dalarna och Gävleborg
2006:22	Regional skoglig Produktionsanalys – Konsekvenser av olika skötselregimer
2006:23	Biomassaflöden i svensk skogsnäring 2004
2006:24	Trädbränslestatistik i Sverige – en förstudie
2006:25	Tillväxtstudie på Skogsstyrelsens obsytor
2006:26	Regional produktionsanalys – Uppskattning av tillgängligt trädbränsle i Dalarnas och Gävleborgs län
2006:27	Referenshågn som ett verktyg i vilt- och skogsförvaltning
2007:1	Utvärdering av ÅBIN
2007:2	Trädslagets betydelse för markens syra-basstatus – resultat från Ståndortskarteringen
2007:3	Älg- och rådjursstammarnas kostnader och värden
2007:4	Virkesbalanser för år 2004
2007:5	Life Forests for water – summary from the final seminar in Lycksele 22–24 August 2006
2007:6	Renskadorna i plant- och ungskog – en litteraturöversikt och analys av en taxeringsmetod
2007:7	Övervakning och klassificering av skogsvattendrag i enlighet med EU:s ramdirektiv för vatten – exempel från Emån och Öreälven
2007:8	Svenskt skogsbruk möter klimatförändringar
2007:9	Uppföljning av skador på fornlämningar i skogsmark
2007:10	Utgör kvävegödsling av skog en risk för Östersjön? Slutsatser från ett seminarium anordnat av Baltic Sea 2020 i samarbete med Skogsstyrelsen
2008:1	Arenas for Sustainable Use of All Values in the Landscape – the Model Forest concept as an example
2008:2	Samhällsekonomisk konsekvensanalys av skogsmarks- och ytvattenkalkning
2008:3	Mercury Loading from forest to surface waters: The effects of forest harvest and liming
2008:4	The impact of liming on ectomycorrhizal fungal communities in coniferous forests in Southern Sweden
2008:5	Långtidseffekter av kalkning på skogsmarkens kol- och kväveförråd
2008:6	Underlag för en nationell strategi för skötsel och skydd av sumpskogar
2008:7	Regionala analyser om kontinuitetsskogar och hyggesfritt skogsbruk
2008:8	Frötäkt och frötäktsområden av gran och tall i Sverige
2008:9	Vägledning vid skogsmarkskalkning
2008:10	Områden som skogsmarkskalkats inom Skogsstyrelsens försöksverksamhet 2005–2007
2008:11	Inventering av ädellövplanteringar på stormhyggen från 1999 i Skåne
2008:12	Aluminiumhalter i skogsbäckar och variationen med avrinningsområdenas egenskaper
2008:13	Åtgärder för ett hållbart brukande av skogsmarken – resultat från studier finansierade inom Movib
2008:14	Användningen av växtskyddsmedel inom skogsbruket
2008:15	Skogsmarkskalkning

2008:16	Skogsmarkskalkningens effekter på kemin i mark, grundvatten och ytvatten i SKOKAL-områdena 16 år efter behandling
2008:18	Effekter av skogsbruk på rennäringsen – en litteraturstudie
2008:19	Hyggesfritt skogsbruk i ädellövskog – En litteratursammanställning
2008:20	Kontinuitetsskogar och hyggesfritt skogsbruk i ädellövskogar – slutrapport för delprojekt Ädellöv
2008:21	Skoglig kontinuitet och historiska kartor – en metodstudie för bokskog
2008:22	Kontinuitetsskogar och Kontinuitetsskogsbruk – Slutrapport för delprojekt Skötsel – hyggesfritt skogsbruk
2008:23	Naturkultur – Utvecklingen i försöksserien de 10 första åren
2008:24	Jämförelse av ekonomi och produktion mellan trakthyggesbruk och blädning i skittad granskog – analyser på beståndsnivå baserade på simulering
2008:25	Skogliga konsekvensanalyser 2008 – SKA–VB 08
2009:1	Åtgärdsplanering i reglerade vattendrag – arbetsgång och åtgärdsförslag i övre Ångermanälven
2009:2	Skog & Historia i Uppland – Gröna Jobb 2004–2008
2009:3	Utvärdering av metoder för kvantifiering av epifytiska hänglavar
2009:4	Kartläggning och Identifiering av kontinuitetsskog
2009:5	Skogsproduktion i stormområdet: Ett underlag för Skogsstyrelsens strategi för uthållig skogsproduktion
2009:6	Ekonomisk beskrivning av konsekvenser i samband med ledningsintrång i skogsmark
2009:7	Avverkning av nyckelbiotoper och objekt med höga naturvärden – en GIS-analys och inventeringsdata från Polytax
2009:8	Produktionsanalys i Gävleborgs län
2009:9	Skogsstyrelsens erfarenheter kring samarbetsnätverk i landskapet
2010:1	Förnygra – Vårda – Skydda – Underlag för Skogsstyrelsens strategi för hållbar skogsproduktion
2010:2	Effektiv rådgivning – Slutrapport
2010:3	Markägarenkäten. Skogsstyrelsens delrapport för undersökningarna om processen för formellt skydd 2005–2008
2010:4	Landskapsansats för bevarande av skoglig biologisk mångfald – en uppföljning av 1997 års regionala bristanalys, och om behovet av samverkan mellan aktörer
2010:5	Översyn av Skogsstyrelsens virkesmätningsföreskrifter – Analys och förslag
2010:6	Polytax 5/7 återväxttaxering: Resultat från 1999–2008
2010:7	Behöver omvandlingstalen mellan m ³ f ub och m ³ sk revideras? – En förstudie
2010:8	Åtgärdsprogram för bevarande av vitryggig hackspett och dess livsmiljöer 2005–2009 – Slutrapport
2010:9	Störningskänslighet hos lavar i barrskogar
2011:1	Polytax 5/7 återväxttaxering: Resultat från 1999–2009
2011:3	Möjligheter att förbättra målpuppfyllelse vad gäller miljöhänsyn vid förnygringsavverkning: Rapport efter en analys och rådgivande prioritering av åtgärder
2011:4	Fastighetsavtal – vidareutveckling av modell till flygfärdig produkt, Slutrapport
2011:5	Nedre Ångermanälven och Faxälven – förslag till miljöförbättrande åtgärder
2011:6	Upprättade renbruksplaner – 2005–2010
2011:7	Kontinuitetsskogar och hyggesfritt skogsbruk – Slutrapport för delprojekt naturvärden
2011:8	Utredningsrapport – Långsiktig plan för Skogsstyrelsens inventeringar och uppföljningar
2012:1	Kommunikationsstrategi för Renbruksplan
2012:2	Förstudierapport, dialog och samverkan mellan skogsbruk och rennäringsen
2012:3	Hänsyn till kulturmiljöer – resultat från P3 2008–2011
2012:4	Kalibrering för samsyn över myndighetsgränserna avseende olika former av dikningsåtgärder i skogsmark
2012:5	Skogsbrukets frivilliga avsättningar
2012:6	Långsiktiga effekter på vattenkemi, öringsbestånd och bottenfauna efter ask- och kalkbehandling i hela avrinningsområden i brukad skogsmark – utvärdering 13 år efter åtgärder mot försurning
2012:7	Nationella skogliga produktionsmål – Uppföljning av 2005 års sektorsmål
2012:8	Kommunikationsstrategi för Renbruksplan – Är det en fungerande modell för samebyarna vid samråd?
2012:9	Ökade risker för skador på skog och åtgärder för att minska riskerna
2012:10	Hänsynsuppföljning – grunder
2012:11	Virkesproduktion och inväxning i skittad skog efter höggallring
2012:12	Tillståndet för skogsgenetiska resurser i Sverige. Rapport till FAO
2013:1	Återväxtstöd efter stormen Gudrun
2013:2	Förändringar i återväxtkvalitet, val av förnygringsmetoder och trädslagsanvändning mellan 1999 och 2012
2013:3	Hänsyn till forn- och kulturlämningar – Resultat från Kulturpolytaxen 2012

2013:4	Hänsynsuppföljning – underlag inför detaljerad kravspecifikation, En delleverans från Dialog om miljöhänsyn
2013:5	Målbilder för god miljöhänsyn – En delleverans från Dialog om miljöhänsyn
2014:1	Effekter av kvävegödsling på skogsmark – Kunskapssammanställning utförd av SLU på begäran av Skogsstyrelsen
2014:2	Renbruksplan – från tanke till verklighet
2014:3	Användning och betydelsen av RenGIS i samrådsprocessen med andra markanvändare
2014:4	Hänsynen till forn- och kulturlämningar – Resultat från Hänsynsuppföljning Kulturmiljöer 2013
2014:5	Förstudie – systemtillsyn och systemdialog
2014:6	Renbruksplankoncept – ett redskap för samhällsplanering
2014:7	Förstudie – Artskydd i skogen – Slutrapport
2015:1	Miljöövervakning på Obsytorna 1984–2013 – Beskrivning, resultat, utvärdering och framtid
2015:2	Skogsmarksgödsling med kväve – Kunskapssammanställning inför Skogsstyrelsens översyn av föreskrifter och allmänna råd om kvävegödsling
2015:3	Vegetativt förökad skogsodlingsmaterial
2015:4	Global framtida efterfrågan på och möjligt utbud av virkesråvara
2015:5	Satellitbildskartering av lämnad miljöhänsyn i skogsbruket – en landskapsansats
2015:6	Lägsta ålder för förnygringsavverkning (LÅF) – en analys av följder av att sänka åldrarna i norra Sverige till samma nivå som i södra Sverige
2015:7	Hänsynen till forn- och kulturlämningar – Resultat från Hänsynsuppföljning Kulturmiljöer 2014
2015:8	Uppföljning av skogliga åtgärder längs vattendrag för att gynna lövträd och lövträdetablering.
2015:9	Ångermanälvprojektet – förslag till miljöförbättrande åtgärder i mellersta Ångermanälven och nedre Fjällsjöälven
2015:10	Skogliga konsekvensanalyser 2015 – SKA
2015:11	Analys av miljöförhållanden i de skogliga konsekvensanalyserna 2015 – SKA 15
2015:12	Effekter av ett förändrat klimat – SKA 15
2015:13	Uppföljning av skogliga åtgärder längs vattendrag för att gynna lövträd och lövträdetablering
2016:01	Uppföljning av biologisk mångfald i skog med höga naturvärden – Metodik och genomförande

Av Skogsstyrelsen publicerade Meddelanden:

1991:2	Vägplan -90
1991:5	Ekologiska effekter av skogsbränsleuttag
1995:2	Gallringsundersökning 92
1995:3	Kontrolltaxering av nyckelbiotoper
1996:1	Skogsstyrelsens anslag för tillämpad skogsproduktionsforskning
1997:1	Naturskydd och naturhänsyn i skogen
1997:2	Skogsvårdsorganisationens årskonferens 1996
1998:1	Skogsvårdsorganisationens Utvärdering av Skogspolitiken
1998:2	Skogliga aktörer och den nya skogspolitiken
1998:3	Förnygringsavverkning och skogsbilvägar
1998:4	Miljöhänsyn vid förnygringsavverkning – Delresultat från Polytax
1998:5	Beståndsanläggning
1998:6	Naturskydd och miljöarbete
1998:7	Röjningsundersökning 1997
1998:8	Gallringsundersökning 1997
1998:9	Skadebilden beträffande fasta fornlämningar och övriga kulturmiljövärden
1998:10	Produktionskonsekvenser av den nya skogspolitiken
1998:11	SMILE – Uppföljning av sumpskogsskötsel
1998:12	Sköter vi ädellövskogen? – Ett projekt inom SMILE
1998:13	Riksdagens skogspolitiska intentioner. Om mål som uppdrag till en myndighet
1998:14	Swedish forest policy in an international perspective. (Utfört av FAO)
1998:15	Produktion eller miljö. (En mediaundersökning utförd av Göteborgs universitet)
1998:16	De trädbevuxna impedimentens betydelse som livsmiljöer för skogslevande växt- och djurarter
1998:17	Verksamhet inom Skogsvårdsorganisationen som kan utnyttjas i den nationella miljöövervakning
1998:19	Skogsvårdsorganisationens årskonferens 1998
1999:1	Nyckelbiotopsinventeringen 1993–1998. Slutrapport
1999:3	Sveriges sumpskogar. Resultat av sumpskogsinventeringen 1990–1998
2001:1	Skogsvårdsorganisationens Årskonferens 2000
2001:2	Rekommendationer vid uttag av skogsbränsle och kompensationsgödsling
2001:3	Kontrollinventering av nyckelbiotoper år 2000
2001:4	Åtgärder mot markförsurning och för ett uthålligt brukande av skogsmarken

2001:5	Miljöövervakning av Biologisk mångfald i Nyckelbiotoper
2001:6	Utvärdering av samråden 1998 Skogsbruk – rennärning
2002:1	Skogsvårdsorganisationens utvärdering av skogspolitikens effekter – SUS 2001
2002:2	Skog för naturvårdsändamål – uppföljning av områdesskydd, frivilliga avsättningar, samt miljöhänsyn vid föryngringsavverkning
2002:4	Action plan to counteract soil acidification and to promote sustainable use of forestland
2002:6	Skogsmarksgödning – effekter på skogshushållning, ekonomi, sysselsättning och miljö
2003:1	Skogsvårdsorganisationens Årskonferens 2002
2003:2	Konsekvenser av ett förbud mot permetrinbehandling av skogsplanter
2004:1	Kontinuitetsskogar – en förstudie
2004:2	Landskapsekologiska kärnområden – LEKO, Redovisning av ett projekt 1999–2003
2004:3	Skogens sociala värden
2004:4	Inventering av nyckelbiotoper – Resultat 2003
2006:1	Stormen 2005 – en skoglig analys
2007:1	Övervakning av insektsangrepp – Slutrapport från Skogsstyrelsens regeringsuppdrag
2007:2	Kvävegödning av skogsmark
2007:3	Skogsstyrelsens inventering av nyckelbiotoper – Resultat till och med 2006
2007:4	Fördjupad utvärdering av Levande skogar
2007:5	Hållbart nyttjande av skog
2008:1	Kontinuitetsskogar och hyggesfritt skogsbruk
2008:2	Rekommendationer vid uttag av avverkningsrester och askåterföring
2008:3	Skogsbrukets frivilliga avsättningar
2008:4	Rundvirkes- och skogsbränslebalanser för år 2007 – SKA-VB 08
2009:1	Dikesrensningens regelverk
2009:2	Viltanpassad Skogsskötsel – Skogliga åtgärder för att minska skador
2009:3	Ny metod och nya definitioner i uppföljningen av frivilliga avsättningar
2009:4	Stubbskörd – kunskapssammanställning och Skogsstyrelsens rekommendationer
2009:5	Vidareutveckling av pågående viltskadeinventeringar
2009:6	En märkbar förändring i skogsägarnas vardag – Projekt Skogsägarnas myndighetskontakter
2009:7	Regler om användning av främmande trädslag
2010:1	Vattenförvaltningen i skogen
2010:2	Nationell tillämpning av FLEGT – Forest Law Enforcement, Governance and Trade
2011:1	Tillsyn enl 9 kap miljöbalken av verksamhet på mark som omfattas av skogsvårdslagen
2011:2	Skogs- och miljöpolitiska mål – brister, orsaker och förslag på åtgärder
2011:3	Skogliga inventeringsmetoder i en kunskapsbaserad älgförvaltning
2011:4	Uppdrag om nationella bestämmelser som kompletterar EU:s timmerförordning samt om revidering av virkesmätningstagstiftningen
2011:5	Uppföljning av hänsyn till rennärningen
2011:6	Översyn av föreskrifter och allmänna råd för 30 paragrafen SvL – Del 1
2011:7	Hjortdjurens inverkan på tillväxt av produktionsträd och rekrytering av betesbegärliga trädslag – problembeskrivning, orsaker och förslag till åtgärder
2012:1	Förslag på regelförenklingar i skogsvårdslagstiftningen
2012:2	Uppdrag om nationella bestämmelser som kompletterar EU:s timmerförordning
2012:3	Beredskap vid skador på skog
2013:1	Dialog och samverkan mellan skogsbruk och rennärning
2013:2	Uppdrag om förslag till ny lagstiftning om virkesmätning
2013:3	Adaptiv skogsskötsel
2013:4	Ask och askskottsjukan i Sverige
2013:5	Förstudie om ett nationellt skogsprogram för Sverige – Förslag och ställningstaganden
2013:6	Förstudie om ett nationellt skogsprogram för Sverige – omvärldsanalys
2013:7	Ökad jämställdhet bland skogsägare
2013:8	Naturvårdsavtal för områden med sociala värden
2013:9	Skogens sociala värden – en kunskapssammanställning
2014:1	Översyn av föreskrifter och allmänna råd till 30 § SvL – Del 2
2014:2	Skogslandskapets vatten – en lägesbeskrivning av arbetet med styrmedel och åtgärder
2015:1	Förenkling i skogsvårdslagstiftningen – Redovisning av regeringsuppdrag
2015:2	Redovisning av arbete med skogens sociala värde
2015:3	Skogsbränslebalanser för år 2013 – SKA 15
2015:4	Renskovsavtal och lägesbeskrivning i frågor om skogsbruk–rennärning
2015:5	Informationsbehov för god miljöhänsyn
2015:6	Utvärdering av ekonomiska stöd

- 2016:1 Kunskapsplattform för skogsproduktion – Tillståndet i skogen, problem och tänkbara insatser och åtgärder
- 2016:2 Analys av hur Skogsstyrelsen verkar för att miljömålen ska nås
- 2016:3 Delrapport - Främja anställning av nyanlända i de gröna näringarna och naturvården
- 2016:04 Skogliga skattningar från laserdata

Beställning av Rapporter och Meddelanden

Skogsstyrelsen,
Böcker och Broschyrer
551 83 JÖNKÖPING
Telefon: 036 – 35 93 40
växel 036 – 35 93 00
fax 036 – 19 06 22
e-post: bocker@skogsstyrelsen.se
www.skogsstyrelsen.se/bocker

I Skogsstyrelsens Meddelande-serie publiceras redogörelser, utredningar med mera av officiell karaktär.

Innehållet överensstämmer med myndighetens policy.

I Skogsstyrelsens Rapport-serie publiceras redogörelser och utredningar med mera för vars innehåll författaren/författarna själva ansvarar.

Skogsstyrelsen publicerar dessutom fortlöpande: Foldrar, broschyrer, böcker med mera inom skilda skogliga ämnesområden. Skogsstyrelsen är också utgivare av tidningen SkogsEko.

Detta meddelande utgör redovisningen av ett regeringsuppdrag som genomförts av Skogsstyrelsens och Riksantikvarieämbetet under 2015 och 2016. Meddelandet innehåller en redovisning av de åtgärder myndigheterna och skogsbruket genomfört för att förhindra skador på kulturmiljöer i samband med skogsbruksåtgärder. En viktig slutsats är vikten av att det påbörjade arbetet med att minska skadorna på skogens kulturmiljöer fullföljs.